

A PERIFÉRIÁRÓL A CENTRUMBA?

Reflexiók a békéscsabai térkutatások ötven évéről

HUN
REN

IKR
FK
Közgazdaság- és Regionális
Tudományi Kutatóközpont

A PERIFÉRIÁRÓL A CENTRUMBA?

Reflexiók a békéscsabai térkutatások ötven évéről

A PERIFÉRIÁRÓL A CENTRUMBA?

Reflexiók a békéscsabai térkutatások ötven évéről

Szerkesztők

Timár Judit

Velkey Gábor

Nagy Erika

Nagy Gábor

Budapest–Békéscsaba, 2023

Szerkesztők: Timár Judit, Velkey Gábor, Nagy Erika, Nagy Gábor

Szakmai lektor: Szörényiné Kukorelli Irén

Nyelvi lektor: Juhász Orsolya

Tördelés és design: Bródy Luca Sára

Borítókép: Patrick Fore | www.unsplash.com

Nyomdai munkák: Kopirex Digitális Nyomda

5600 Békéscsaba, Illésházi u. 5.

Felelős vezető: Koppányi László

Kiadja a HUN-REN KRTK RKI

1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Budapest–Békéscsaba, 2023

<https://rki.krtk.hu/>

rki.titkarsag@krtk.hun-ren.hu

© HUN-REN KRTK RKI

ISBN 978-615-5949-13-5 (nyomtatott)

ISBN 978-615-5949-14-2 (pdf)

**HUN
REN**

KRTK
Közgazdaság- és Regionális
Tudományi Kutatóközpont

TARTALOMJEGYZÉK

TIMÁR JUDIT, VELKEY GÁBOR, NAGY ERIKA, NAGY GÁBOR: Szerkesztői előszó	i
DÖVÉNYI ZOLTÁN: Emléktöredékek Békéscsabáról.....	1
RAKONCZAI JÁNOS: Kutatói élet a felgyorsuló világban. Szubjektív gondolatok a békéscsabai kutatócsoport fél évszázados jubileuma kapcsán	8
TIMÁR JUDIT: A területfejlesztéstől az egyenlőtlen térbeli fejlődés kutatásáig. A kritikai földrajzi tudástermelés békéscsabai eredményei.....	16
LENGYEL IMRE: Békéscsabai tanulóévek	25
VELKEY GÁBOR: Nyitottság, otthonosság, szabadság, sokszínűség – ezt jelenti számomra a „kutató”	31
NAGY ERIKA: A lokálistól a globálisig – és vissza. A kritikai gazdaságföldrajz terei a periférián(?)	37
NAGY GÁBOR: Hogyan lettem (majdnem) tanyakutató. Békéscsaba hatása a kutatási pályámra	43
DURAY BALÁZS: Fenntarthatóság globális megközelítésben. Tájkutatás és közösségi kezdeményezések	53
NAGY TERÉZIA: Migrációt kutatni a határ mentén	60
MIHÁLY MELINDA: Társadalmi-térbeli egyenlőtlenségek aktivista kutatói szemmel	65
KOVÁTS BENCE: „Mi ez a Békéscsaba?”	73
BRÓDY LUCA SÁRA: A kutatás mint tudástermelés. Civilkutatások kritikai és kollaboratív megközelítésben.....	78
SÁGI MIRJAM CECÍLIA: Szűkülő-táguló terek. Feminizmus és gondoskodás	85
TAGAI GERGELY: A tudománytermelés egyenlőtlenségei kutatói nézőpontból.....	89
KRONSTEIN BÁLINT: Természetfelfogások egy fiatal békéscsabai kutató munkájában. Elődök, előzmények és a jelen	98

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

1973-ban alakult Békéscsabán az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet Alföldi Kutatócsoportja. Bár az idők során számos átszervezést élt meg – jelenleg a HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete Alföldi Tudományos Osztálya –, mégis rendületlenül működik. Ezért hát nem emléket akarunk állítani neki. A békéscsabai csoport néhány régebbre, akár a teljes ötven évre visszatekinteni képes egykori kutatója s valamennyi ma itt dolgozó munkatársa csupán megállni akart ebből az alkalomból egy pillanatra. Megállni, és kicsit elgondolkodni: mit is jelentett, jelent neki mint kutatónak, mint embernek ez az intézmény, ez a csoport. Mi, tizenöten, e kötet szerzői úgy gondoltuk, érdemes megörökíteni ezt a pillanatot. Ez a kötet ezzel a céllal született.

Amikor a kutatásainkhoz itt kapott inspirációkról, a témaválasztásokról, módszertani dilemmákról, kutatási kérdésekről, szemléletmódokról, vagy akár e hely, vagy az itt dolgozók munkánkat formáló hangulatáról írunk, akkor egyszerre vagyunk szubjektívek, de – amennyire ez bármely társadalomkutatásban lehetséges – objektívek is. Geográfusként, regionalistaként a teret, a helyet, a tájat, a környezetet, a természetet vagy a léptéket állítjuk fókuszba, ezeken keresztül látjuk és látatjuk a világot – s most magunkat is.

Tudjuk, hogy ezt a csoportot „Budapestről” hozták létre a vidéki telephely minden olyan jelentésével, amit egy centralizált országban perifériának szoktak/szoktunk minősíteni. Úgy véljük azonban, hogy e fél évszázad alatt ezt a jelentést egyrészt megpróbáltuk a hasznunkra fordítani, de sokkal inkább megváltoztatni. Békéscsaba, a (vár)megye, az Alföld – állam és a tőke által folyamatosan újratermelt – „hátrahagyottságán” nem tudtunk változtatni. Reméljük azonban, egy kicsit ez a kötet is érzékelteti, hogy az egyenlőtlenségek nehézségeinek megtapasztalása is fontos lehet: nélküle feltehetően nem jutottak volna az egyenlőtlen térbeli fejlődés kutatásai sem Magyarországon, sem nemzetközi léptékben odáig, ahol most tartanak.

Az nyilván jelentős részben a technikai fejlődésnek köszönhető, hogy munkánk egy részét a virtuális térbe áthelyezve időközben lerövidült a távolság Budapest és Békéscsaba között. Meggyőződésünk azonban, hogy a teret számos dimenzióban értelmezve és megélve, annak mi magunk is alakítói vagyunk. Régóta nem gondoljuk, hogy a tudományos térben kutatócsoportunkra mint perifériára kellene tekintenünk, hiszen ezt a teret biztosan kitágítottuk. Nem „felülről”, valamiféle centrumpozícióra törve, de nem is „alulról”, mert nem szeretnénk hozzájárulni olyan társadalmi viszonyok fenntartásához, melyek e teret hierarchikussá, hegemonikussá teszik.

Mint az talán az írásainkból is látható lesz, sokkal inkább szeretnénk egy demokratikus és gondoskodó légkört, egyenrangúságot, kutatói szabadságot, interdiszciplinaritást teremteni, jó hangulatú együttműködésben dolgozva megérteni a világot, s ha lehet, hozzájárulni azoknak az egyenlőtlenségeknek a megváltoztatásához, amelyeket tanulmányozunk. Az esszéikben fellelhető számos példa mutathatja, hogy ilyen szándékkal felvértezve milyen empirikus és elméleti kutatásokkal, milyen módszerek alkalmazásával értük el, hogy léptéket is váltottunk, illetve hogy egyszerre több földrajzi léptékben gondolkodunk, s próbálunk jelen lenni: a nemzetközi tudományos diskurzusoktól a helyi vagy sokkal messzebbre mutató célokért küzdő civil szervezetekkel való együttműködésekig. Ha a centrum azt is jelentheti, hogy mi szeretnénk idevonzani másokat a munkánkkal, a gondolkodásunkkal, a kutatói gyakorlatunkkal akár konferenciavendégként, akár látogatóba, akár munkatársnak hívva, akkor a centrum felé igyekszünk. Reméljük, ez a kötet is sokakat ösztönöz arra, hogy velünk tartsanak.

BÉKÉSCSABAI TANULÓÉVEK

LENGYEL Imre

egyetemi tanár | ilengyel@eco.u-szeged.hu

Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar | 6722 Szeged, Kálvária sugárút 1.

Az MTA Regionális Kutatások Központja (RKK) békéscsabai osztályán 1986 februárja és 1994 márciusa között dolgoztam. Ez a nyolc év nem tűnik soknak, de az én tudományos pályafutásomat megalapozta, mivel nemcsak szűkebb értelemben vett kutatásokban vehettem részt, hanem a tudományos munkában és a közéletben való részvétel „aprómunkáját” is megtapasztalhattam. Utólag visszagondolva, ez olyan időszaka volt az életemnek, amikor „autodidakta” módon, publikációkat hobbiból, esténként írogató egyénből a tudományos munkát viszonylag tudatosan végző kutatóvá válhattam.

A többi akkori kollégával ellentétben az RKK-ba véletlenszerűen kerültem, korábbi tanulmányaim és publikációim távol álltak a regionális tudománytól. A történetek megértéséhez szükséges felvillantani az előzményeket. 1979-ben a JATE-n végeztem alkalmazott matematikus (programtervező) szakon, s mivel a feleségem és én is mezőberényiek vagyunk, ezért a végzést követően visszamentünk Békés megyébe. Békéscsabán egy építőanyag-ipari vállalatnál kaptam állást, ahol a fél éves próbaidőt követően először tervgazdasági osztályvezető-helyettesnek, majd szervezési osztályvezetőnek neveztek ki. Nem számítógépes munkát végeztem, hanem közgazdaságit, a munkahelyem kiválasztásánál is fontos szempont volt, hogy támogassák másoddiplomás tanulmányaimat a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, amit 1981–1986 között levelező tagozaton, ipari tervező-szervező szakon el is végeztem. Már matematikushallgatóként eldöntöttem, hogy továbbképezem magam közgazdasági vonalon, mert főleg a gazdasági problémák matematikai megfogalmazása érdekelt. A nagyvállalati középvezetői munka nem kötött le, igen bürokratikus és intellektuálisan lehangoló volt, ezért szabadidőmben, és így utólag bevallva munkaidőben is, inkább matematikusi szakdolgozatomat továbbfejlesztve tanulmányokat írtam és publikáltam, többek között pl. hármast az A kategóriás Sigma matematikai-közgazdasági folyóiratban. Számítástudományi, operációkutatási problémákkal foglalkoztam, süküveg-alaptáblák vevők igénye szerinti minimális hulladékú feldarabolásának algoritmusával (lásd erről részletesebben: Bodnár 2021). Ebben a témakörben 1982-ben védtem meg a JATE-n egyetemi doktori disszertációmát számítástudományból. A védés után felvetették, hogy menjek vissza a JATE-ra tanársegédnek, de nem ígértek Szegeden lakást, és már volt két gyermekünk, így maradtunk Békéscsabán.

A nagyvállalati munka és légkör taszított, az igényes alkotómunka pedig vonzott, ezért próbáltam Békéscsabán olyan közösséget keresni, ahol kiélhetem tudományos álmaimat. A matematikusi doktorimra felfigyeltek az MTA FKI békéscsabai osztályán dolgozók közül néhányan, elsősorban azok, akik a JATE-n végeztek matematika-földrajz tanári szakon. Eleinte főleg Gurzó Imrével kerültem szakmai kapcsolatba, akivel egyébként Szegeden egy kollégiumban laktunk, és néha fociztunk is (sajnos az ő focitudása tőlem távol állt), sőt Békéscsabán – már családostól – ugyanabban a középiskolai kollégiumban kaptunk átmenetileg szolgálati lakást (a feleségem ott volt

részmunkaidős nevelőtanár). Amikor az MTA RKK szerveződött, és 1984-ben Tóth Józsefet főigazgató-helyettesnek hívta Enyedi György Pécsre, akkor ajánlotta fel Simon Imre, az új osztályvezető, a megüresedő státuszt. Megörültem ennek a meghívásnak, az építőanyag-ipari vállalatnál el is mondtam, amit először nehezen viseltek, de aztán elfogadták. Igen ám, de húzódott a dolog, az MTA malmai lassan öröltek, egyre csúszott az állás betöltésére kiírt intézeti pályázat. A vállalatnál nem éreztem már jól magam, így állás után körbenézve kerültem a Békés Megyei Tanács Tervosztályára területi tervezőnek. Ezt a hivatali munkát átmenetinek tekintettem, amit a tervosztályon méltányoltak is. Két évet dolgoztam ott, több kutatásban aktívan együttműködtünk az RKK-val; részt vettem a hetedik ötéves megyei terv előkészítésében is, amelynek területi elemzéseiből több publikációt írtunk. 1986 februárjában kerültem végül a kutatóintézetbe mint tudományos segédmunkatárs – lényegében ekkor kezdődött regionális tudományi pályafutásom.

A tudományos munka iránti szenvedélyemen (néhány ismerősöm szerint „örültségemen”) többen csodálkoztak, hiszen vállalati középvezetői fizetésem kb. kétharmadáért mentem a megyei tanácshoz, ahonnan távozva szintén jelentősen lecsökkent a jövedelmem. Megjegyzem, hogy a megyei tanácsnál akkor szerveződött informatikai osztályon vezető állást ajánlottak fel elég magas fizetéssel, ha maradok. Azon is többen meglepődtek az ismerőseim közül, hogy két elismert diplomával, vállalati és hivatalnoki gyakorlattal, vezetői tapasztalatokkal, egyetemi doktorként elfogadtam a tudományos segédmunkatársi állást. Nekem azonban az alkotó tudományos munka volt a hobbim, az „önmegvalósító álmom”, a kieső jövedelmet pedig a korábbi anyagleszabási számítógépes programok megújításával átmenetileg pótolni tudtam.

Az intézetbe kerülve nem csalódtam, szinte felüdülés volt a merev és unalmas vállalati és hivatalnoki robot után a kötetlen munkaidőben végzendő tudományos alkotómunka. Nagy élmény volt számomra az intézeti laza légkör, az intellektuális beszélgetésekbe való bekapcsolódás, a hétfői értekezletek nívós szakmai vitái, a magvas hozzászólások. Bekerültem a helyi és az intézet révén egy országos tudományos közösségbe, ami korábban hiányzott, hiszen a saját szórakoztatásomra kutattgattam, és csak néha mentem konzultálni Szegedre. A tudományos kutatásokban és a regionális tudományban viszont lényegében amatőr voltam, sok mindent be kellett pótolnom.

A tudományos kutatóvá történő felkészülésem során sokat köszönhetek Enyedi Györgynek és Simon Imrének, akik iránymutatásukkal és megértő támogatásukkal segítettek beilleszkedni és felnőni a feladatokhoz. Mint kezdő tudományos kutatónak, Gyurka nyomatékosan javasolta, hogy idegen nyelveket kell tanulni, egyébként nem érdemes kutatóvá válnom. Nem volt könnyű felnőtt fejjel, családos emberként felkészülni a nyelvvizsgákra, de Gyurka szankcionált, szebben mondvá premizált: addig maradok segédmunkatárs, amíg nem lesznek meg a nyelvvizsgáim. Úgyhogy hetente több délelőttöm nyelvtanulással telt el, bífázással és magnózással. A kollégák többsége viszont szintén ekkor tanult angolul, úgyhogy időnként együtt mentünk Gyulára egy nyelvtanárhoz, jókat beszélgetve útközben. Kapcsolatai révén Simon Imre azt is megszervezte, hogy részt vehessünk Szegeden az egyetemi oktatók számára tartott intenzív nyelvtanfolyamokon. Egy-egy hónapot „izzadtam” Szegeden, napközben 6-8 órát, majd egész estéket tanulással töltve, először oroszról, majd angolból készülve középfokú nyelvvizsgára. Az egyik alkalommal Gurzó Imrével béreltünk közösen egy üresen álló, felújítandó házat; úgy emlékszem, hogy egyszer sem mentünk este lazítani, annyit kellett tanulnunk.

A hazai szakmai közösségbe történő beilleszkedésben sokat segített, hogy 1987-ben Simon Imre bedobott a mélyvízbe: bevont a Békéscsabán megtartott 2. Alföld-ankét szervezésébe, az elhangzott előadásokból álló kötet szerkesztését pedig rám bízta. A rendezvény szervezése, az összeismerkedés az ott megjelent kollégákkal, a szerzőkkel és lektorokkal való gyakori kapcsolattartás, a kötet szerkesztése és tördelése később igen hasznosnak bizonyult, habár menet közben sok időt és energiát felemésztett. Ezek a tapasztalatok vezettek, amikor később szegedi tanszék- és intézetvezetőként szinte mindegyik fiatal kollégát megbíztam tudományos rendezvények szervezésével és tanulmánykötetek szerkesztésével, ami nagyon fontos ismereteket és kapcsolatokat eredményezett számukra.

A nemzetközi tudományos közeg megismerésében is sokat segített az intézet, hiszen korábban nem jártam külföldi rendezvényen, csak levelezgettem néhány matematikussal. Először 1986 őszén voltunk Rakonczai Jánossal Ostravában a KGST egyik környezetvédelemmel foglalkozó összejövetelén, ahol az előadások felelthetők, de az orosz nyelven folytatott beszélgetések és a szakmai kirándulások igen hasznosak voltak (pl. a katowicei iparvidéken a földbeomlások és savas esők okozta erdőpusztulások megtekintése). Ugyanígy emlékezetes az 1987 nyarán Moszkvában, a Földrajzi Intézetben eltöltött egy hónapos tanulmányút, amelynek keretében pl. a kurszki földrajzi táborban tölthettem el néhány napot az össztyepp tanulmányozásával foglalkozó egyetemistákkal együtt. A tanulmányút viszonzásaként a moszkvai vendéglátóm, Grisa jött Békéscsabára egy hónapra. Ez neki is hasznos volt, főleg azért, mert több városba elvittem szétnézni, több kollégával konzultálhatott (pl. Szegeden), és mert be tudta szerezni a náluk hiányzó gyógyszereket... (Grisa a 90-es évek elején emigrált családjával az Egyesült Államokba, és sajnos megszakadt a kapcsolatunk.)

Szintén Simon Imrének köszönhető a rendszerváltás környékén az utrechti egyetem földrajzosaival kialakult szakmai cserekapcsolat. Ekkor már az Andrásy úti épületből átköltözött az osztály a mostani helyére, a Szabó Dezső utcába, ahol vendégszobákban lehet elszállásolni a látogatókat. A rendszerváltás, a vasszusztergő megszűnése sokak érdeklődését kiváltotta, Utrechtből is több egyetemista jött szakdolgozatához anyagot gyűjteni. 1990 őszén két egyetemista, Robert Groen és Adrien Visser egyik segítője lettem, akik Békés megyéről írták diplomamunkájukat (Lengyel, Groen, Visser 1993). Nemcsak szakmai interjúkat szerveztünk vállalati és hivatali vezetőkkal, vállalkozókkal, hanem hétvégenként a „magyar rögválósággal” is megismerkedhettek: jöttek szőlőszüretre, disznótorba, küszködtek a Trabantunk megtankolásával stb. Történtek azonban kevésbé humoros esetek is, pl. amikor Adrien egy otthoni szájsebészeti műtétet követően Ferihegyről vonattal jött Békéscsabára, és a vonaton a büfében megfertőződött szalmonellával. Gyorsan bekerült a csabai kórház fertőzőrészlegébe, és mivel ott csak egy-két orvos beszélt angolul vagy németül, ezért az ablakból közölte velünk, akik az utcán álltunk, hogy mire van szüksége, úgyhogy naponta többször mentünk „szerenázni”... Elég sokáig benntartották, Adrien szerint azért, hogy a kórház a holland biztosítónak minél nagyobb összeget számlázhasson.

Szintén ehhez a két holland fiatalhoz kapcsolódik az egyik emlékezetes szakmai kirándulás, amikor a konzulensünkkel, Leo-Paullal együtt Erdélybe látogattunk, s Gurzó Imrével ketten voltunk a kísérők. Székelyudvarhelyen volt a szállásunk Vofkori László földrajztudós lakásában, aki a programokat – pl. erődtemplomok, borvízforrások, a Békás-szoros, székely disznótor és illegális pálinkafőzde meglátogatását – szervezte. A hollandok akkor szembesültek a romániai helyzettel: a forradalom után egy évvel

még alig volt közvilágítás, az utak tele voltak kátyúkkal, kaptunk defektet, bivaly húzta szekereket kerülgettünk, a városok határában több helyen kiégett rendőrőrsök voltak láthatók stb. Nagy volt a hiány mindenből. Amikor szombat este megérkeztünk Székelyudvarhelyre, elmentünk vacsorázni az egyetlen működő vendéglőbe, de mivel este 7 után érkeztünk, közölték, hogy ételt már nem rendelhetünk, mert bezárt a konyha. A szegénység ellenére mégis nagy szeretettel fogadtak bennünket, érdemi szakmai beszélgetéseket folytathattunk.

A csereúton két hónapot töltöttem 1991-ben Utrechtben, ami lehetővé tette, hogy a regionális tudomány, főleg a regionális és városgazdaságtan nemzetközi szakirodalmában elmélyedhessek. Ez az időszak nemcsak a szakmai kapcsolatok kialakítására volt alkalmas, de kiváló volt arra is, hogy az itthon el nem érhető szakkönyveket átnézzem; belőlük rengeteget fénymásoltam. Több publikációt elő tudtam készíteni a hazahozott anyagokból, pl. a telephelyválasztásról, sokdimenziós skálázásról. Azt is megjegyzem, hogy meghívtak a földrajzosok egyik kispályás focicsapatába. Az egyetem városon kívüli kampuszán volt 6-8 pálya, ott játszottunk hetente, és az emlékezetes sörözések során megnyugtattak, habár nem egy Puskás vagyok, de megbocsátják...

Az Alföld kutatásával foglalkozók szakmai közösségének összetartását szerintem kiválóan szolgálta az Alföldi Tanulmányok évkönyvsorozat, amit még Tóth József indított el 1973-ban. Ez a sorozat főleg a geográfusokat fogta össze az FKI-ból, a debreceni és a szegedi egyetemről. Azért tartom fontosnak ezt a sorozatot, mert egymással rivalizáló földrajzos műhelyek tudósait tudta megszólítani, miközben a békéscsabai műhely koordináló szerepét is kihangsúlyozta az Alföld problémáinak kutatásában. Ezen minta alapján Simon Imre megszervezte az Alföldi Társadalom évkönyvsorozatot, amelynek első kiadványa 1990-ben jelent meg. Előszavában olvasható, hogy „a térségben élő és az Alfölddel foglalkozó kutatók munkáinak mind ez ideig azonban nem volt olyan regionális fóruma, ahol a történettudomány, a szociológia, a közgazdaságtan, a politológia stb. területén született írásaitak összegyűjtve megjelentethették volna” (Szerkesztőbizottság 1990, 5.). A szerkesztőbizottságban jogász, történész, közgazdász, társadalomföldrajzos kapott helyet lényegében mindegyik alföldi megyét képviselve. A szerkesztőbizottság elnöke kezdetben Romány Pál volt, a felelős szerkesztő Simon Imre, míg a társszerkesztői feladatokat én láttam el; Simon Imre munkahelyváltásával 1992-től pedig felelős szerkesztő lettem. Öt kötet jelent meg, az utolsó 1994-ben, amikor én is átmentem a békéscsabai főiskolára. Szegedre kerülve 1997-ben kértem az Alföldi Tudományos Intézet akkori vezetőjét, Csatári Bálintot, hogy folytassuk a sorozatot az RKK és a szegedi egyetem közös kiadványaként, de végül ezt nem sikerült megvalósítani. Az Alföldi Tanulmányok 1989-ig évente, majd 2-3 évente jelent meg, az utolsó, a 19. pedig 2002–2003-ban. Mindkét sorozat megszűnt, ezáltal nemcsak az Alfölddel sokféle tudományág szempontjai szerint foglalkozó kutatók fontos fórumai tűntek el, hanem a békéscsabai műhely koordináló szerepe is meggyengült.

Nagyon élveztem a különböző megbízásokból származó kutatásokban való részvételt is. Kétféle szakmai tudást hasznosíthattam, a megyei tervezési ismeretek is jól jöttek, részben emiatt a rendszerváltást követően az önkormányzati pénzügyek kutatását bízták rám. Az első OTKA-pályázaton is sikerült nyernem – ennek segítségével vizsgálhattam az önkormányzati és lakossági megtakarítások térbeli jellemzőit, amiből később a kandidátusi értekezésemet írtam. Amikor 1990-ben az MTA Regionális Tudományok Bizottsága tagjait már titkos szavazáson választották, a nem

minősítettek, pontosabban egyetemi doktorok is bekerülhettek a testületbe, akkor legfiatalabb tagként engem is beválasztottak. Ez a választás tett engem regionalistává, befogadott a közösség, ami egyfajta megelőlegezett bizalom volt, és amihez kellett Enyedi György „jótállása” is.

Az egyik jelentős kutatás, az Alföld-program során 1992-ben viszont komoly összeütközésre került sor közöttünk. Az Alföld-program több alprogramból állt. Az egyiket, a gazdasággal foglalkozót én kaptam mint koordinátor. Elkészült a kutatási terv, majd Utrechtben kaptam a hírt, hogy az irányító grémium, amelyik nemcsak tudósokból, hanem pl. megyei önkormányzati elnökökből is állt, alaposan lehúzta, és nem fogadta el a gazdasági kutatásra javasolt tervet, helyette újat kértek. Ezen igen megdöbbentem, hiszen a grémiumban ott ült Enyedi György és Csatári Bálint, akik előzetesen látták és jóváhagyták a nevem alatt futó tervet, de nem védtek meg azt. Elég kemény hangú levelet írtam, és visszaléptem az alprogram koordinálásától, ami az intézetben komoly feszültséget generált. Pár hónapnyi mosolyszünet után Enyedi György felhívott, leültünk egy hosszabb beszélgetésre, elnézést kért, szerinte ez nem volt annyira komoly dolog, a grémium már órák óta beszélgetett, és csak unalmukban rúgtak bele az utolsóként terítékre került kutatási tervembe. Egyúttal „fájdalomdíjként” felajánlotta, hogy maga helyett engem javasol az International Geographical Union (IGU) Commission on Geography and Public Administration elnevezésű munkabizottságába, amelynek ő volt korábban az elnöke. Fiataleként ez nagyon nagy elismerés volt, „Keletről” ketten voltunk „full member” státuszúak egy moszkvai professzorral. Ennek következtében 1992 és 1996 között elég sok workshopon, konferencián vehettem részt, egyet Békéscsabán én is szerveztem 1995-ben, amelyre 14 országból jöttek kutatók (Barlow, Lengyel, Welch 1998). Az így kialakult szakmai és emberi kapcsolatok azonban Szegedre kerülésem után megszakadtak, mivel ott teljesen más tudományos kérdésekkel kezdtem el foglalkozni.

Amint említettem, az RKK-ban 1994-ig dolgoztam, ekkor átkerültem a helyi főiskolára. Békéscsabán 1986-ban alakult meg a tanítóképző főiskola, és amikor 1992-ben főigazgatói pályázatot írtak ki, megkeresett Köteles Lajos, akit a megyei tanácsnál ismertem meg, hogy segítsék neki főigazgatói pályázatában. Akkor már benne volt a levegőben a tanítóképző bezárása, a főiskolának új képzések felé kellett nyitnia – természetesen felmerült a közgazdasági képzés is. Segítettem a főigazgatói pályázat megírásában, és amikor elnyerte az állást, felkért, hogy szervezzem meg a beígért közgazdasági képzést. Kaptam egy félállást a főiskolán, a szak megszervezése sikeres volt, 1994 őszétől elindulhatott az akkor Kőrösi Csoma Sándor nevet viselő intézményben a pénzügy szak. Úgy terveztem, hogy főállásban maradok a kutatóintézetben, és félállásban oktatok a főiskolán. A közgazdasági fakultás vezetését ellátó főigazgató-helyettesi pozícióra azonban nem pályázott senki, a minisztériumból pedig „leszóltak”, hogy ha nem lesz közgazdaságtanból tudományos minősítést szerzett oktató, akkor a képzés engedélyét visszavonhatják. Kaptam két napot, hogy eldöntsem, átmegyek-e a főiskolára főállású főigazgató-helyettesnek és egyúttal tanszékvezetőnek, vagy cserbenhagyom az általam szervezett képzést. Nehéz döntés volt, de a helyi sajtóban és fórumokon „arcomat adtam” a képzéshez, elég sok interjúm megjelent, úgy éreztem, nem léphetek vissza. Így kerültem a békéscsabai főiskolára 1994 tavaszán. Az intézetben többen nem vették ezt jó néven, eleinte Enyedi György és Illés Iván is megorrolt, de később elfogadták a váltásomat, és azt a regionális tudomány hazai intézményi bővítésére tett lépésként értékelték. Sok időt és energiát fordítottam a

közgazdasági képzés szervezésére, de felőröltek a mindennapos sziszifuszi küzdelmek, úgyhogy 1996-ban elfogadtam a szegediek felkérését egy tanszék megalapítására.

Szomorúan látom, hogy a békéscsabai felsőoktatás lényegében kimúlt, alig van hallgatója a menet közben sokféle változáson átesett, most éppen a Gál Ferenc Egyetemhez tartozó intézménynek. Békéscsaba az egyik olyan megyeszékhely, ahol nincs felsőoktatási intézménynek székhelye. Részben emiatt a megyéből nemcsak a tehetségesek mennek máshová tanulni, hanem szinte mindenki. Közülük kevesen jönnek vissza, így a vállalatok minőségi munkaerő-utánpótlására alig van esély, a felnőttek átképzésének, az élethosszig tartó tanulásnak a feltételei is meggyengültek. A felsőoktatás túl természetesen igen összetett folyamatoknak tudható be, hogy – szerintem – a megye felzárkózása kétségessé vált, a népesség csökkenése megállíthatatlan.

Békéscsabáról 1997-ben költöztünk Szegedre, amikor a pályázat átfutása után kineveztek a JATE-n a Regionális és Alkalmazott Közgazdaságtani Tanszék vezetőjének. A tanszék megalapításakor már kifejezett kérésem volt, hogy a regionális tudományhoz kötődő tárgyakat és szakirányokat gondozzunk. A tanszék felavatásakor a Regionális Tudományi Bizottság kihelyezett ülést tartott Szegeden, amelyen jelen volt Enyedi György és Mészáros Rezső rektor is. Jólesett a szakma támogatása, mert ez egyértelmű jelzés volt a közgazdászok felé is, hogy komoly regionalista képzés formálódik Szegeden megfelelő szakmai háttérrel és kapcsolatokkal. Ez a szolidaritás és elismerés csatolt végleg a regionális tudományi közösséghez.

Sokat köszönhetek az RKK békéscsabai osztályán eltöltött nyolc évnek. Lényegében ekkor váltam tudományos kutatóvá, megalapozódtak azóta is tartó szakmai és emberi kapcsolataim. Az RKK Alföldi Tudományos Intézetével később is több közös projektben vettünk részt, pl. a Dél-Alföld régió fejlesztési programjának kidolgozásakor. Mára talán kissé jobban szerteágaztak a kutatási fókuszaink. Szegeden a regionális tudomány közgazdasági témaköreivel foglalkozunk, főleg a regionális és városgazdaságtan elméleti kérdéseinek a tesztelésével, míg a csabai kollektíva inkább a társadalomelméleti megközelítések, az egyenlőtlen térbeli fejlődés kutatásának irányába nyitott. A folyamatos megújulást jelzi azonban, hogy az utóbbi években többek között épp a kvalitatív módszerek, a kutatói társadalmi aktivitás kérdéseiben találtak egymásra fiatalabb kollégáink.

Irodalom

- Barlow, M., Lengyel I., Welch, R. (eds.) (1998): *Local Development and Public Administration in Transition*. JATEPress, Szeged
- Bodnár G. (2021): Egy tudományos életpálya kacskaringói: Interjú Lengyel Imrével. *Tér és Társadalom*, 3., 261–271. <http://real.mtak.hu/132718/1/20210312.pdf>.
- Lengyel, I., Groen, R., Visser, A. (1993): *Development chances for Békés county. A területfejlesztés esélyei Békés megyében*. Utrecht University & MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztály, Utrecht–Békéscsaba
- Szerkesztőbizottság (1990): Előszó, *Alföldi Társadalom*, 1., 5.